

ЖЕЛЮК Т. Л.

д. е. н., професор

Тернопільський національний економічний університет

ДОСЯГНЕННЯ МАКРОЕКОНОМІЧНОЇ СТАБІЛІЗАЦІЇ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ І ЛІБЕРАЛІЗАЦІЇ СВІТОВОЇ ЕКОНОМІКИ

В статті розглянуто суть та наслідки процесів глобалізації для збалансованого розвитку націй-держав. Акцентовано увагу на відсутності дієвих універсальних наднаціональних регулюючих механізмів для попередження та подолання кризових явищ, породжених процесами глобалізації та лібералізації фінансових ринків. Запропоновано фінансові та монетарні важелі стабілізації національної економіки. Особливий акцент зроблено на засобах підвищення адаптивності національної системи державного регулювання до викликів глобалізації, активізації використання прогнозних антикризових технологій.

Ключові слова: глобалізація, лібералізація, рубрикатори макроекономічної стабілізації, стабілізаційна політика, адаптивні механізми, дерегуляція.

ЖЕЛЮК Т. Л.

д. э. н., профессор

Тернопольский национальный экономический университет

ДОСТИЖЕНИЯ МАКРОЭКОНОМИЧЕСКОЙ СТАБИЛИЗАЦИИ В УСЛОВИЯХ ГЛОБАЛИЗАЦИИ И ЛИБЕРАЛИЗАЦИИ МИРОВОЙ ЭКОНОМИКИ

В статье рассмотрены особенности влияния глобализации на сбалансированное развитие государств. Акцентировано внимание на отсутствии эффективных наднациональных регулирующих механизмов предупреждения и преодоления кризисных явлений, вызванных процессами глобализации и либерализации международных финансовых рынков. Обоснованы фискальные и монетарные рычаги стабилизации национальной экономики. Особое внимание уделено средствам повышения адаптивности национальной системы государственного регулирования к вызовам глобализации, предложены механизмы активизации использования прогнозных антикризисных технологий.

Ключевые слова: глобализация, либерализация, индикаторы макроекономической стабильности, стабилизационная политика, адаптивные механизмы, дерегуляция.

ZHELYUK T. L.

doctor of economical sciences, professor

Ternopil National Economic University

MACROECONOMIC STABILIZATION IN THE CONTEXT OF GLOBALIZATION AND LIBERALIZATION OF WORLD ECONOMY

The article looks into the processes and consequences of globalization for sustainable development of nation-states. Attention is focused on the lack of effective universal supranational regulatory mechanisms to prevent and combat the crisis generated by globalization and liberalization of financial markets. A fiscal and monetary levers stabilization of the national economy. Particular emphasis is placed on increasing adaptability means the national system of state regulation of the challenges of globalization, increased use of technology forecasting crisis.

Keywords: globalization, liberalization, category macroeconomic stabilization, stabilization policy, adaptive mechanisms, deregulation.

Zheluk_tan@mail.ru

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Процеси, які сьогодні відбуваються у світовому господарстві, характеризуються формуванням нової політико-економічної моделі світу, іманентними ознаками якої є перехід від біполярності до мультиполярності; зміною природи міжнародної конкуренції та пригніченням внутрішніх ринків низки національних держав; збільшенням питомої ваги тіньової економіки на глобальному рівні та виходом її з-під

контролю урядів окремих держав; загостренням конфлікту між потребами країн-глобалізаторів і потребами національних економік (держави з розвинутими інноваційними системами формують цивілізаційні анклав, які визначають сучасний світоустрій через жорсткий контроль за інформаційними, технологічними і фінансовими потоками); збільшенням розриву між рівнями економічного розвитку країн, появою вектору диференціації; міжкраїнною міграцією економічних, екологічних, соціальних криз; інтеграцією, транснаціоналізацією світової економіки. Лібералізація міжнародної фінансової діяльності та дерегуляція у фінансово-банківському секторі призвели до того, що регулюючу роль у сфері перерозподілу ресурсів відіграє не держава, а фінансовий сектор, що функціонує на ринкових засадах.

Світова економіка через неспроможність та протиріччя у економічній політиці націй-держав не має дієвих універсальних глобальних регулюючих механізмів для попередження та подолання кризових явищ як у розвитку глобальних економічних інституцій, так і у розвитку окремих національних економік.

Сьогодні більшість вчених та економістів констатують, що глобалізація як інтеграційний процес планетарного масштабу має свої плюси та мінуси. Однак позитиви отримують, як правило, країни «золотого мільярду», та ті країни, які швидко розвиваються. Інші національні економіки відчують на собі її негативні прояви – деіндустріалізацію, дестабілізацію фінансової сфери з вимиванням фінансових потоків, маргіналізацію, зростання зовнішнього боргу, наднаціональний контроль ТНК та міжнародних організацій, який не дозволяє проводити національну економічну політику.

В цій ситуації виникає логічне запитання: як забезпечити адаптивність окремих економік до викликів глобалізації, як нівелювати її негативні прояви та максимально використати переваги? На нашу думку, мова повинна йти про виважену макроекономічну стабілізаційну політику. Більше того, щоб країна могла ефективно позиціонуватися в світогосподарських процесах, об'єктивно прогнозувати їх позитивний та негативний вплив, необхідно, щоб система управління економічним розвитком містила дієві важелі стратегічного планування, антикризового регулювання, сучасні технології форсайтингу (прогнозування в умовах невизначеності), враховувала нагромаджений науковий потенціал дослідження впливу глобальних трансформацій на розвиток національних економік.

Враховуючи викладене вище, вважаємо, що дослідження специфіки підтримки збалансованості відкритої національної економіки через макроекономічну стабілізаційну політику в рамках даної наукової публікації є актуальним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, де започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор, виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячена стаття. Дослідження природи та наслідків глобалізації знайшло своє відображення в працях провідних зарубіжних науковців: Б. Баді, Е. Гідденса, Д. Данна, К. Зегберса, Дж. Фалька, Дж. Каміллері, Д. Маршала, Ішань Ся, К. Оме, С. Сассена, С. Стренджа, Й. Фергюсона та ін. Серед вітчизняних вчених варто виокремити роботи З.О. Адамової, О.Г. Білорус, Т.С. Веремієнко, І.Й. Гладій, В.М. Гейця, І.О. Іващук, Т.В. Кальченко, Н.Я. Кравчук, В.В. Козюка, В.Є. Куриляк, Д.Г. Лук'яненко, З.О. Луцишин, Ю.В. Макогона, С.Ю. Пахомова, А.С. Філіпенка та інших.

Глобалізм, висвітлений в працях даних вчених, розглядається в кількох напрямках: як процес становлення фінансово-економічної цілісності; як процес регулювання світового порядку, цілі якого можуть коливатися від демократичних до тоталітарних; як процес політичної цілісності та забезпечення стабільного розвитку країн світу; як гегемонія окремих країн до стратегічного закріплення власної домінуючої позиції в світовому господарстві; як система абсолютної економічної і політичної влади нових глобальних монополістичних корпорацій, які вийшли з під контролю націй-держав.

В системі наукових досліджень особливий інтерес привертають проблеми подолання асиметрії, кризових процесів, породжених глобалізацією. Значний внесок у дослідженні природи кризових явищ в глобальному масштабі зробили зарубіжні вчені – Дж. Е. Стігліц, Д.

Д. Сакс, К. П. Кіндлебергер, А. Шварц, Ш. Геффернан, І.А. Майбууров та інші.

Дж. Стігліц, обґрунтовуючи наслідки глобалізації у експертному звіті ООН «Про реформу міжнародної валютно-фінансової системи: уроки глобальної кризи» (2010 р.), підкреслив, що нормативи, які регулюють транскордонний рух капіталів у країну, є найважливішим інструментом забезпечення макроекономічної стабільності. Держави, які знехтували цим інструментом і включилися в лібералізацію фінансових ринків, спираючись на приватне фінансування з міжнародних ринків капіталу, знаходяться серед тих, що найбільше постраждали від глобальної кризи [1, с.6]. У експертному висновку наголошувалося на тому, що лібералізація ринків фінансових послуг може бути вигідною лише в окремих секторах, а для країн, особливо тих, котрі розвиваються, посилюватиме явища макроекономічної нестабільності, адже лєвова частка капіталу йде на погашення потреб споживання, а не на інвестиції. Секторальні ефекти від міжнародного руху капіталу не можуть нівелювати негативного впливу лібералізації в частині реалізації економічної політики окремих країн, обмежуючи, в першу чергу, фіскальний та монетарний регулятивний інструментарій досягнення цілей фінансової стабільності, економічного зростання, добробуту споживачів та інвесторів.

Один із відомих інституціоналістів ХХ століття, лауреат Нобелівської премії Гуннар Мюрдаль, підкреслюючи небезпеку порушення збалансованості світових ринків під дією процесів глобалізації, рекомендував в свій час уряду Швеції посилити систему стратегічного планування в частині підтримки стабільності та безпеки розвитку [2].

Віддаючи належне напрацюванням даних науковців, слід відмітити, що питання підтримки макроекономічної стабільності в Україні в умовах нових викликів та факторних обмежень, пов'язаних із глобалізацією та лібералізацією фінансових ринків, вимагає подальших наукових досліджень, а тому становить і науковий і прикладний інтерес.

Формулювання цілей статті. Тому, в рамках даної публікації вважаємо за доцільне з'ясувати особливості макроекономічної стабілізаційної політики держави, яка б могла послабити негативні прояви глобалізації та забезпечити збалансованість розвитку України та її стійкість. Науковий імператив підсилюється ще й тим, що за прогнозами міжнародних інституцій глобалізм в найближчій перспективі лише посилюватиме невизначеність та нестабільність розвитку націй-держав.

Виклад основного матеріалу. Для того, щоб зрозуміти, в чому повинні бути особливості стабілізаційної політики відкритої економічної системи, необхідно обґрунтувати суть та рубрикатори макроекономічної стабілізації. Якщо останню розглядати з позицій забезпечення збалансованого розвитку, то в цьому контексті її мінімально достатніми ознаками відповідно до моделі Я.Тінбергена [3] будуть повна зайнятість, стабільний рівень цін, зовнішньоекономічна рівновага. Якщо модель збалансованого розвитку розглядати в розширеному варіанті, то до зазначених індикаторів варто додати економічне зростання, яке дозволяє утримувати стабільні темпи суспільного відтворення протягом тривалого часу завдяки структурній перебудові економіки, зміцнювати конкурентні переваги національної економіки в світовому господарстві; повну зайнятість для усіх, хто може і хоче працювати; економічну ефективність, яка дозволяє отримувати максимальний результат виробництва за мінімальних витрат в умовах обмеженості ресурсів; стабільний рівень цін, який дозволяє уникати явищ макроекономічної нестабільності; економічну свободу; справедливий розподіл створених в країні доходів; економічну забезпеченість соціально вразливих категорій населення; підтримку вигідного для країни сальдо платіжного балансу в процесі реалізації торгових та фінансових угод.

Джеммелл Н., досліджуючи динамічні складові збалансованого розвитку, виокремлює нові знання та умови їх створення у майбутньому, релевантну інформацію, кваліфікований людський ресурс як чинник інноваційної діяльності.

Більше того, сьогодні макроекономічну стабілізацію розглядають не лише з позицій кількісної підтримки певних індикаторів збалансованого розвитку, а як можливість формування нової системи економічних відносин, появу нових господарських інституцій [4].

Особливий акцент в рубриках макроекономічної стабілізації для відкритої економіки повинен ставитися на нівелюванні наслідків боргової, банківської, економічної кризи.

В разі боргової кризи держави з низьким кредитним рейтингом, в тому числі і Україна, можуть мати труднощі з виходом на міжнародні ринки, тому економічна політика повинна ставити акцент на активізації внутрішніх джерел інвестиційних ресурсів.

В разі банківської кризи зарубіжні банки зменшуватимуть кредитування іноземних позичальників, а національні банки із низьким кредитним рейтингом будуть обмежені в доступі до міжнародних ринків капіталів. На поглиблення кризових процесів впливає і той факт, що національна банківська система перенасичена непрацюючим капіталом і має досить низький інвестиційний рейтинг (лише 15% кредитів, які надають комерційні кредитні установи, мають довгостроковий інвестиційний характер) [5].

Економічна криза призводить до сповільнення економічного зростання. Економічна криза в Україні загострилася внаслідок воєнного конфлікту. Але низькі темпи розвитку народного господарства в довготривалій перспективі пояснюються значними затримками з реформами та величезним втручанням держави в економіку. Тому ключовий акцент в стабілізаційній політиці потрібно ставити на дерегуляції і створенні максимально сприятливого клімату для економічних суб'єктів за принципом «економіки пропозиції» Артура Леффера. Таке сприятливе середовище повинно, в першу чергу, бути створене для підприємств, які працюють у високотехнологічних секторах економіки та спроможні швидко диверсифікувати виробництва з орієнтацією на глобальний попит.

Макроекономічна стабілізація може розглядатися як наслідок інституційних змін, так і бути джерелом цих змін. Тому і стабілізаційна політика в умовах незбалансованості може бути спрямована не тільки на пом'якшення циклічних коливань, а насамперед на подолання системної кризи та формування нової системи економічних відносин. При цьому трансформація економіки може відбуватися як за варіантом «шокової терапії» (короткострокового економічного струсу), так і шляхом проведення структурних реформ на засадах лібералізації цін, фінансової стабілізації, поліпшення інвестиційної діяльності, пожвавлення виробництва і поліпшення його структури, усунення диспаритету цін на сировину та енергоресурси.

Досягнення економічної стабілізації та перехід до економічного зростання забезпечуються переважно методами фіскальної та монетарної політики. Метою фіскальної політики повинно бути створення неінфляційного ВВП шляхом оптимізації системи державних видатків та оподаткування; податкової гармонізації; стимулювання суспільно необхідної економічної діяльності суб'єктів; дотримання соціальної справедливості та конституційних гарантій прав громадян під час оподаткування їх доходів.

Завдання фіскальної політики у стабілізації національної економіки повинні зводитися до формування оптимального податкового навантаження; мобілізації фінансових ресурсів та їх ефективного розміщення у галузях економіки та регіонах; збалансування державного бюджету; розширення споживчого ринку; поліпшення відтворення капіталу; підтримки інноваційної моделі розвитку економіки; погодження коливань економічного циклу; забезпечення стійкого економічного зростання; досягнення високого рівня зайнятості; підтримки рівноважного платіжного балансу.

Монетарна політика повинна бути спрямована на забезпечення стабільності грошового обігу через управління емісією, регулювання інфляції і курсу національної грошової одиниці; забезпечення своєчасності розрахунків у економіці і в різних ланках фінансової системи через регламентацію і регулювання діяльності банківської системи; управління діяльністю фінансового ринку через регламентацію емісії і розміщення державних і корпоративних цінних паперів і регулювання їх доходності.

Особлива увага в стабілізаційній політиці в умовах посилення негативного прояву процесів глобалізації повинна відводитися застосуванню вмонтованих стабілізаторів фіскальної політики; таргетуванню рівня інфляції, прогнозуванню динаміки валютного

курсу.

Акцентуючи увагу на динамічних складових стабілізаційної політики, необхідно зазначити, що нівелювати негативні прояви глобалізації і використати переваги лібералізації міжнародних ринків неможливо без проведення виваженої національної адаптивної політики, основними формами якої можуть бути:

- регіоналізація, яка, з одного боку, є своєрідною формою захисту національних економік від негативних проявів глобалізації, а з другого – використовує функціональну перевагу глобального капіталу для регіональних ринків з метою вирівнювання їх соціально-економічного розвитку;
- трансформація національних систем державного регулювання через адаптацію та гармонізацію національних норм та стандартів в галузі державного управління до світових;
- синхронізація та адаптація національного законодавства до законодавства розвинутих країн віту.

Першочерговими заходами у розв'язанні проблеми адаптації системи державного регулювання України до викликів глобалізації повинні бути:

- зниження залежності країни від зовнішньої торгівлі та прискорений розвиток внутрішнього ринку;
- послідовне наближення структури експорту та імпорту до співвідношень, характерних для загальносвітової структури (основою такої перебудови має стати інноваційний розвиток, трансформація форм господарювання);
- зменшення імпортової залежності щодо стратегічної сировини та палива; розвиток ефективного вітчизняного імпортозамінного високотехнологічного виробництва;
- підтримка високотехнологічних галузей (авіакосмічна галузь, літакобудування, електротехнічні підприємства, верстатобудування, виробництво зброї) з метою підвищення частки наукомісткої продукції в експорті і зменшення імпортової залежності з високотехнологічних товарів;
- розвиток патентно-ліцензійної торгівлі, торгівлі ноу-хау і послугами типу інжиніринг, всебічний розвиток транзитного сектору;
- використання економічного механізму стимулювання імпорту передових технологій та продукції, які сприятимуть модернізації національної економіки, створенню замкнених технологічних циклів;
- диверсифікація експорту, державна підтримка підприємств, що виходять на нові міжнародні ринки.

З метою вирівнювання соціально-економічних рівнів розвитку на глобальному, регіональному та субрегіональному рівнях Світовий саміт зі сталого розвитку в Йоганнесбурзі (2002 р.) прийняв Глобальну стратегію сталого розвитку, розраховану на 2003–2015 рр., після чого уряди більше як 50 країн розробили стратегії сталого розвитку, в яких пом'якшуються негативні наслідки глобальної конкуренції. Більше того, при ООН у 2010 році створено комісію з глобальної стійкості [7] для вироблення нового бачення сталого зростання і процвітання, а також механізмів втілення його в життя з урахуванням сучасних викликів, пов'язаних зі зміною клімату, втратою біорізноманіття та відсутністю продовольчої безпеки.

В даний час тільки в рамках ООН розроблено універсальний механізм узгодження рішень держав, що входять до ООН в рамках векторів сталого розвитку. Основу сталого розвитку на національному рівні повинні забезпечувати продумана екологічна, соціальна й економічна політика, демократичні інститути, правопорядок, заходи боротьби з корупцією, сприятливі умови для інвестицій.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розробок у даному напрямку. Стабілізаційна політика держави в умовах посилення процесів глобалізації та лібералізації фінансових ринків, в першу чергу, повинна бути направлена на збалансування внутрішніх фінансових потоків, нарощування власного інвестиційного потенціалу як основи зміцнення державного суверенітету і національної економічної безпеки, структурну

модернізацію, в першу чергу, в контексті створення конкурентоспроможної на глобальних ринках продукції. При цьому держава повинна гарантувати мінімальну соціальну збалансованість національної економіки через використання насамперед інструментарію антиінфляційного регулювання. Також особливий акцент в подальших дослідженнях повинен приділятися форсайт-технологіям антикризового регулювання.

Список використаних джерел

1. Геєць В.М. Лібералізація руху капіталів у взаємовідносинах України з ЄС / В.М. Геєць // Стратегічні пріоритети. – 2013. – № 4. – С. 5–14.
  2. Мюрдаль Г. Синтез інституціоналізму і шведської школи [Електронний посібник] / Г. Мюрдаль // Історія економічних вчень / [В.В. Кириленко, О.М. Стрішенець, М.М. Фаріон та ін.]. – Тернопіль : Вид-во „Економічна думка”, 2007. – Режим доступу : <http://textbooks.net.ua/content/category/13/13/19/>.
  3. Tinbergen J. On the Theory of Economic Policy. Amsterdam, "North Holland", 1952.
  4. Пахомов С.Ю. Міжнародна конкурентоспроможність в умовах формування глобальної інституційної системи : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра екон. наук : 08.00.02 / Пахомов Сергій Юрійович ; ДВНЗ «Київ. нац. екон. ун-т ім. Вадима Гетьмана». – К., 2011. – 32 с.
  5. Офіційний веб-сайт Національного банку України [Електронний посібник]. – Режим доступу : www.bank.gov.ua.
  6. Дейлі Г. Поза зростанням. Економічна теорія сталого розвитку : монографія / Герман Дейлі ; [пер. з англ.] / Інститут сталого розвитку. – К. : Інтелсфера, 2002. – 312 с.
  7. Доповідь ООН щодо сталого розвитку та екологічно безпечного зростання [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.un.org.ua/ua/information-centre/news/1403>.
-